

Odehnalová, Lenka

Stav poznání

In: Odehnalová, Lenka. *Dostojevského Deník spisovatele v kontextech a konfrontacích*. Vydání první Brno: Masarykova univerzita, 2023, pp. 17-19

ISBN 978-80-280-0213-8 (brožováno); ISBN 978-80-280-0214-5 (online ; pdf)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/digilib.78129>

Access Date: 16. 02. 2024

Version: 20230606

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

3 STAV POZNÁNÍ

O Dostojevském vznikalo a stále vzniká velké množství literárněkritické literatury reflektující osobnost a tvorbu spisovatele z různých aspektů: náboženského (K. N. Leontjev, N. O. Losskij, S. I. Gessen, R. Guardini, J. Popović aj.), filozofického (L. Saraskinová, V. A. Tunimanov, P. M. Bicilli aj.), sociologického (V. F. Pereverzev, V. Jermilov, R. Parolek aj.), psychologického (S. Freud, J. Neufeld aj.), antropologického (B. Bursov, V. Vetlovská, A. Červeňák aj.) nebo biografického (L. Grossman, J. Seleznev, I. Volgin, V. Terras aj.), žánrového (M. Bachtin, P. J. Fokin, G. S. Morson aj.). Ve srovnání s Dostojevského románovou tvorbou je možné říci, že *Deníku spisovatele* byla a je věnována mnohem menší pozornost. Jedním z prvních, kdo se zabýval zejména tímto Dostojevského dílem, byl už ve 20. letech 20. století V. A. Sidorov, v 60. letech se objevuje první práce V. A. Tunimanova, v 70. letech vychází monografie L. M. Rozenbljumové, o něco později G. S. Morsona, řada studií P. J. Fokina, v současnosti se Dostojevského *Deníku spisovatele* věnují například I. Volgin, J. A. Polocká, R. N. Poddubná, I. I. Agajevová, N. A. Tarasovová a další.

O Dostojevského *Deníku spisovatele* převažují studie, monografie je možné spočítat na prstech obou rukou (sic!). V ruském prostředí je možné nalézt celkem šest, v USA pouze jednu. V roce 1965 byla publikována disertační práce V. A. Tunimanova *Художественные произведения в Дневнике писателя Ф. М. Достоевского*, v níž se kromě tradice deníkového žánru a struktury *Deníku spisovatele* autor zaměřuje na malou neboli tzv. drobnou epiku (termín J. Hrabáka). V 80. letech 20. století se objevuje monografie L. M. Rozenbljumové *Творческие дневники Достоевского* (1981)¹, jedná se o první monografii o *Deníku spisovatele* publikovanou v ruském

1 Viz РОЗЕНБЛЮМ, Л. М.: *Творческие дневники Достоевского*. Ленинград: Наука, 1981, 368 s.

prostředí. O něco později vychází monografie I. Volgina² *Достоевский-журналист. Дневник писателя и русская общественность* (1982)³. Zatímco Volgin vnímá Dostojevského *Deník* jako dílo publicistické, Rozenbljumová zkoumá osobitosti autorovy poetiky a zaměřuje se na formování jeho idejí a filozofických a estetických myšlenek. Z novějších prací je vhodné zmínit monografii V. P. Vladimircinceva *Поэтика Дневника писателя Ф. М. Достоевского: этнографическое впечатление и авторская мысль* (1998)⁴ a v roce 2011 vydanou monografii *Дневник писателя Ф. М. Достоевского (1876–1877)*⁵ N. A. Tarasovové.

Ze zahraniční sekundární literatury o Dostojevském a jeho *Deníku spisovatele* je vhodné uvést tři stěžejní monografie: první důležitou prací o *Deníku spisovatele* je monografie *Достоевский-человек, писатель и мифы* s podtitulem *Достоевский и его Дневник писателя*⁶ publikovaná v Austrálii již v roce 1971. Dmitrij Grišin se *Deníku spisovatele* věnuje z hlediska tematického (například zločin, sebevražda, ženská otázka, židovství aj.) a z hlediska žánru (žánry publicistické a umělecké, žánry tzv. umělecké publicistiky, žánry literární kritiky, vzpomínky), přičemž neopomíjí ani jazykovou stránku Dostojevského *Deníku*. Tato monografie je považována za jeden z prvních pokusů o holistický přístup k *Deníku spisovatele*. Na počátku 80. let vychází monografie *The Boundaries of Genre: Dostoyevsky's Diary of a Writer and the Traditions of Literary Utopia* (1981)⁷, v níž její autor, americký vědec Gary Saul Morson, zkoumal problematiku žánrových hranic. Poslední monografie *Dziennik pisarza Fiodora Dostojewskiego. Próba monografii* (2000)⁸, jejíž autorkou je profesorka ruské literatury Anna Kościołek, pochází z polského prostředí. Na *Deník spisovatele* nahlíží z tematicko-filozofického hlediska, analyzuje ideu krásy, problematiku tzv. nahodilé rodiny nebo ruského lidu.

2 Lze doplnit, že Igor Volgin (*1942), v ruském prostředí uznávaný dostojevskolog, spisovatel a historik, jakožto předseda Fondu Dostojevského každoročně pořádá konferenci věnovanou životu a tvorbě F. M. Dostojevského.

3 Viz ВОЛГИН, И.: *Достоевский-журналист. Дневник писателя и русская общественность*. Москва: Издательство Московского университета, 1982. 75 s.

4 Viz ВЛАДИМИРЦЕВ, В. П.: *Поэтика Дневника писателя Ф. М. Достоевского: этнографическое впечатление и авторская мысль*. Иркутск: Издательство Иркутского университета, 1998. 83 s. ISBN 978-57-43007-14-1.

5 Viz ТАРАСОВА, Н. А.: *Дневник писателя Ф. М. Достоевского (1876–1877). Критика текста. Монография*. Москва: Квадрига, 2011. 390 s. ISBN 978-5-91791-061-1.

6 Viz ГРИШИН, Д.: *Достоевский-человек, писатель и мифы. Достоевский и его Дневник писателя*. Австралия: Мельбурн, 1971. 369 s.

7 Viz MORSON, G. S.: *The Boundaries of Genre: Dostoyevsky's Diary of a Writer and the Traditions of Literary Utopia*. Austin: University of Texas Press, 1981. 219 s.

8 Viz KOŚCIOŁEK, A.: *Dziennik pisarza Fiodora Dostojewskiego. Próba monografii*. Toruń: Uniwersytet Mikołaja Kopernika, 2000. 191 s. ISBN 978-83-231-1155-3.

Řada studií o *Deníku spisovatele* se objevila ve sbornících *Достоевский: Материалы и исследования* (1974–2019)⁹, které v letech 1974–1996 editoval ruský dostojevskolog G. M. Fridlender a později, v letech 1996–2010 N. F. Budanovová. Obsahují studie A. V. Archipovové o genezi *Deníku spisovatele*, I. Volgina zejména o interakci Dostojevského a čtenářů, studie P. J. Fokina o komparaci deníku v tvorbě Dostojevského a Rozanova, E. A. Polocké o přesazích na úrovni motiviky, R. N. Poddubné o malé nebo tzv. drobné epice (termín J. Hrabáka) v *Deníku spisovatele* a další, jedná se však o dílčí studie.

V českém prostředí se *Deníku spisovatele* věnuje literární vědec, slavista a komparatista Ivo Pospíšil, jenž ve srovnávacích studiích *Žánr jako bezprostřední výraz autorovy osobnosti. Deník spisovatele F. M. Dostojevského a Šlěpěje J. Demla*¹⁰ a *Žánr a osobnost (Deník spisovatele F. M. Dostojevského a Šlěpěje J. Demla)*¹¹ rozvíjí aspekt genologicko-komparativní. Ze slovenských výzkumů je vhodné zmínit monografii dostojevskologa Andreje Červeňáka *Tajomstvo Dostojevského* (1991), ve které autor prostřednictvím esteticko-antropologické koncepce nahlíží zejména na Dostojevského beletristickou tvorbu, přičemž neopomíná ani díla, která se stala součástí *Deníku spisovatele*, o *Deníku* jako celku se však autor zmiňuje pouze okrajově.

Je zřejmé, že na Dostojevského *Deník spisovatele* autoři nahlíží z různých aspektů, v této mozaice monografií a dílčích studiích doposud chybí monografická práce, která má genologicko-komparativní základ a zohledňovala by srovnání v rámci dalších slovanských literatur, protože zejména žánrový přístup k *Deníku spisovatele* má největší potenciál nahlížet na *Deník spisovatele* jako na celek. I tato absence se stala motivací pro vznik této monografie, se kterou se čtenář u příležitosti dvoustého výročí narození F. M. Dostojevského setkává.

9 V rámci edice *Достоевский: Материалы и исследования* vyšlo v letech 1974–2019 celkem 22 sborníků.

10 Viz POSPÍŠIL, I.: *Žánr jako bezprostřední výraz autorovy osobnosti. Deník spisovatele F. M. Dostojevského a Šlěpěje J. Demla*. In: *Slovenská literatúra*. 1990, č. 4, s. 338–349.

11 Viz POSPÍŠIL, I.: *Žánr a osobnost (Deník spisovatele F. M. Dostojevského a Šlěpěje J. Demla)*. In: POSPÍŠIL, I.: *Genologie a proměny literatury*. Brno: Filozofická fakulta Masarykovy univerzity, 1998, s. 106–115.